

ПЕРЕДУМОВИ І ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Н. Я. ПІТЕЛЬ, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

У статті розглядаються передумови та визначальні чинники розвитку експортоорієнтованої діяльності аграрного сектора економіки України. Проаналізовано динаміку зовнішньої торгівлі продукцією аграрної сфери України. Досліджено основні причини, які ускладнюють використання експортного потенціалу та визначено передумови розвитку і стимулювання експортоорієнтованої діяльності. Обґрунтовано, що розвиток експортної діяльності аграрної сфери економіки України потребує врахування ринкових методів регулювання на мікрорівні та системи державного управління на макрорівні.

***Ключові слова:** експорт, експортна діяльність, експортний потенціал, експортоорієнтована діяльність, аграрна сфера*

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та інтернаціоналізації світового господарства серед найважливіших елементів продовольчої безпеки України варто виокремити її активну експортоорієнтовану діяльність і нарощування експортного потенціалу. Адже вивчення досвіду провідних країн-лідерів міжнародної економіки засвідчує, що конкурентоспроможний експорт є результатом дієвої цілеспрямованої державної політики, націленої на формування сприятливих умов для виходу провідних галузей вітчизняної економіки на світові ринки та їх системну підтримку.

Стратегічною метою сучасного розвитку вітчизняного зовнішнього сектору економіки України є стабілізація економічних процесів та відновлення сталого росту. Визначальним напрямом реалізації цієї мети є ефективна експортоорієнтована політика держави, в основі якої – підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств, галузей та економіки країни загалом. Досягти цього дозволить розробка та реалізація дієвої зовнішньоторговельної стратегії, орієнтованої на євроінтеграційний напрям розвитку України. Тому, зважаючи на внутрішньополітичні і

соціальні проблеми останніх років та динамічність розвитку зовнішнього середовища, виникає потреба вивчення сучасних факторних умов стимулювання розвитку експортної діяльності на мікро-, мезо- та макрорівнях для обґрунтування пріоритетних напрямів, інструментів регулювання та механізмів ефективного функціонування аграрної сфери економіки України в умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні основи розвитку експорту й експортоорієнтованої діяльності досліджували численні науковці. Серед них О.Є. Нездойминога [1], М.О. Лепеха, Г.М. Свириденко [2], Д.О. Завтур [3], О.І. Струк [5], О.М. Кібік, Ю.В. Хаймінова [6], Н.А. Карасьова [7], І. Бураковський, О. Крініцин, І. Сологуб [10] та багато інших. Проте недостатньо розкритими залишаються питання систематизації причин, передумов та факторів розвитку експортоорієнтованої діяльності аграрної сфери економіки України, що й визначило спрямованість наших досліджень.

Метою даної статті є дослідження передумов і основних факторів розвитку експортоорієнтованої діяльності аграрного сектора економіки України; аналіз зовнішньої торгівлі аграрною продукцією; визначення передумов стимулювання та систематизація факторних умов розвитку експортоорієнтованої діяльності аграрної сфери економіки.

Методика досліджень. Теоретико-методологічною основою проведеного дослідження були праці вітчизняних і зарубіжних науковців, провідних вчених та практиків у сфері розвитку експорту й експортоорієнтованої діяльності. Під час досліджень використано ряд загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, за допомогою методів: статистичного – визначено динаміку зовнішньої торгівлі продукцією аграрної сфери України; аналізу – систематизовано передумови розвитку і стимулювання експортоорієнтованої діяльності; синтезу – узагальнено визначальні чинники розвитку експортної діяльності аграрного сектора економіки України; абстрактно-логічного – обґрунтовано і викладено висновки та пропозиції стосовно необхідності розвитку експортоорієнтованої діяльності за ринковими методами регулювання на мікрорівні та системою державного управління на макрорівні.

Результати дослідження. Український аграрний сектор, незважаючи на складні геополітичні й економічні та соціальні проблеми останніх років, має потужний виробничий потенціал, обсяги якого суттєво перевищують потреби внутрішнього ринку. Тому аграрна сфера може стати локомотивом

розвитку національної економіки та основою інтеграції у світовий економічний простір. Активізація аграрного виробництва сприятиме також зростанню доходів сільського населення, задіяного в цій та суміжних галузях (а це – понад третина всього населення України). В кінцевому підсумку можна очікувати позитивного мультиплікативного ефекту в розвитку інших галузей вітчизняної економіки [1, с. 109].

Проте сучасне геополітичне та економічне становище України залишається досить складним, особливо враховуючи посилення конкуренції на світових ринках товарів і послуг, погіршення кон'юнктури традиційних для вітчизняних товарів зовнішніх ринків, пасивну позицію влади стосовно державного регулювання і підтримки експорту та формування стратегії розвитку конкурентоспроможного експортоорієнтованого національного виробництва [2, с. 655]. Аналіз структури українського експорту свідчить про його напівсировинну і сировинну спрямованість, а отже – про низьку продуктивність і не конкурентоспроможність на світовому ринку. Проте варто зазначити, що саме експорт для України виступає домінантним фактором формування ВВП на загальнодержавному рівні [3, с. 114-115].

Впродовж тривалого періоду розвиток зовнішньоторговельної діяльності України демонструє негативні тенденції, що проявляються, головним чином, у нестабільних і незначних темпах росту обсягів експорту товарів і послуг, переважно сировинній спрямованості експортних поставок та їх галузевій незбалансованості, значній імпортозалежності вітчизняної економіки тощо. Аналіз динаміки зовнішньоторговельної діяльності України товарами за період із 2014 по 2018 рр. вказує на негативну тенденцію скорочення обсягів експорту на світовий ринок (табл. 1).

За останні п'ять років експортні поставки товарів скоротились на 6,6 млрд дол. США, а імпортні – зросли на 2,7 млрд дол. США. Протилежна тенденція спостерігається у зовнішній торгівлі продукцією аграрної сфери. Її експорт за аналогічний період зріс на 2 млрд дол. США (частка у загальному експорті товарів Україною збільшилась із 30,8 до 39,4%), тоді як імпорт – скоротився на 1 млрд дол. США (питома вага імпорту зменшилась із 11,0 до 8,8%). Проте детальний аналіз структури експортних поставок засвідчує чітке домінування сільськогосподарської продукції з низькою доданою вартістю, сировинних матеріалів та напівфабрикатів.

Табл. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі продукцією аграрної сфери України, 2014-2018 рр., млрд дол. США*

Показники	Експорт			Імпорт		
	2014 р.	2018 р.	2018 р. +,- до 2014 р.	2014 р.	2018 р.	2018 р. +,- до 2014 р.
Усього	53,9	47,3	-6,6	54,4	57,1	2,7
Із неї продукція аграрної сфери	16,6	18,6	2,0	6,0	5,0	-1,0
В тому числі:						
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	1,0	1,2	0,2	1,1	0,9	-0,2
II. Продукти рослинного походження	8,7	9,9	1,2	2,0	1,5	-0,5
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	3,8	4,5	0,7	0,3	0,3	0,0
IV. Готові харчові продукти	3,1	3,0	-0,1	2,6	2,3	-0,3
Продукція аграрної сфери у % до загального обсягу	30,80	39,41	8,6	11,03	8,76	-2,3

Примітка. * – систематизовано і побудовано за даними [4]; починаючи із 2014 р. дані наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій

Така негативна ситуація викликана низькою міжнародною конкурентоспроможністю вітчизняних товарів, непрозорістю системи стимулів розвитку експортних галузей. Адже відсутність достатнього ресурсного забезпечення, значне технічне і технологічне відставання від високорозвинених країн та порівняно низький рівень доходу держави від експорту товарів і послуг призводить до того, що конкурентні переваги України на світовому ринку забезпечують лише дешева робоча сила і девальвація гривні [5]. В результаті країна втрачає перспективи розвитку у довгостроковому періоді.

Діючі в останні роки в Україні механізми та інструменти зовнішньоекономічного регулювання не стимулюють експортоорієнтовану діяльність. Основною проблемою є несприятлива макроекономічна ситуація та політична нестабільність, які доповнюють неефективну

зовнішньоторговельну політику; нераціональну експортну стратегію держави; конфіскаційну податкову систему; жорстко лімітовану і недосконалу грошово-кредитну політику, яка унеможливує розвиток виробництва, оскільки вилучає обіговий капітал та інвестиційні ресурси. За таких умов формування і реалізація зовнішньоторговельної стратегії, орієнтованої на посилення позицій національного експорту на світовому ринку та його дієву підтримку з урахуванням вимог світового господарства є винятково актуальним завданням для економіки України.

Наша країна володіє потужним виробничо-ресурсним і кадровим потенціалом. Серед переваг, які можуть стати передумовами розвитку і стимулювання експортоорієнтованої діяльності, варто виокремити вигідне географічне розташування, сприятливі кліматичні умови, родючі чорноземи і багаті природні ресурси, значну чисельність висококваліфікованої робочої сили, порівняно високий рівень розвитку окремих галузей економіки та їх індустріальний потенціал, наявність розвинутої транспортної системи і логістики, значні досягнення у фундаментальних наукових дослідженнях та ін. Більшість із цих переваг не використовуються належним чином через незадовільне організаційно-правове забезпечення реалізації експортної стратегії України [6, с.17-18].

Досліджуючи факторні умови розвитку експортної діяльності аграрної сфери економіки, варто відзначити їх традиційно екзогенний (зовнішній) та ендогенний (внутрішній) характер спрямування. Оскільки нинішня експортоорієнтована діяльність базується на принципах змішаної економіки із подвійним характером регулювання процесів її розвитку, тому потребує врахування й узгодження ринкових методів регулювання на мікрорівні та системи державного управління на макрорівні [7, с. 133-134]. Такий підхід до класифікації факторних умов розвитку експортоорієнтованої діяльності дозволить гармонізувати вплив внутрішнього і зовнішнього середовища, задля максимального використання наявних переваг та мінімізації й нівелювання ризиків (рис. 1).

Отже, у складі факторних умов розвитку експортоорієнтованої діяльності аграрного сектора ринкові методи регулювання на мікрорівні доцільно поділяти на дві групи: зовнішні, або екзогенні умови, які включатимуть кон'юнктуру і ємність світового ринку, умови конкуренції на ньому та доступність світової ринкової інфраструктури; та внутрішні, або ендогенні умови, до складу яких включати насиченість внутрішнього ринку, висококваліфіковану робочу силу, ефективну технологію виробництва,

сучасну техніку, забезпечення фінансовими ресурсами і сировиною, сучасне інформаційне забезпечення та достатній інноваційно-інвестиційний потенціал.

Рис. 1. Визначальні чинники розвитку експортоорієнтованої діяльності аграрного сектора економіки України*

Примітка. * систематизовано і побудовано з використанням ідеї [7, с. 133-134]

Зовнішні, або екзогенні умови системи державного управління на макрорівні повинні включати політику міжнародних організацій та інтеграційних угруповань і міжнародну систему механізмів, принципів, норм і стандартів. Внутрішні, або ендогенні умови системи державного управління на макрорівні включають участь країни у міжнародних організаціях та

інтеграційних об'єднаннях, рівень розвитку законодавчої бази та її міжнародну гармонізацію, зовнішньоекономічну політику держави, політику імпортозаміщення та діючу систему підтримки і стимулювання експорту.

В сучасних умовах стратегічним завданням вітчизняної економіки стало масштабне зростання присутності України та посилення її позицій на зовнішніх ринках. В останні роки відбулась часткова, а подекуди і повна втрата традиційних експортних ринків. Це посилює необхідність пошуку, обґрунтування і розробки та реалізації ефективних стратегічних рішень для активізації експорту вітчизняної продукції, зокрема й аграрної.

Інтеграція нашої країни до європейського економічного простору та стабільний економічний розвиток України суттєво залежать від численних факторів, серед яких визначальними є наступні:

- розвиток людського капіталу;
- впровадження у виробництво і менеджмент новітніх технологій;
- активізація наукомісткого виробництва.

Впродовж останніх років саме інновації у виробництві, просуванні і збуті мають вирішальне значення для підвищення продуктивності вітчизняної економіки, активізації та диверсифікації виробництва, нарощування обсягів виробництва українських товарів із більшою часткою доданої вартості. Для поступового переходу економіки нашої країни до інноваційного типу необхідно на загальнодержавному рівні сприяти залученню прямих іноземних інвестицій, які в подальшому будуть спрямовані на розвиток інновацій (на умовах передачі технологій та їх імпорту).

Проведені дослідження підтверджують необхідність розробки і запровадження механізмів заохочення інноваційної діяльності та реалізації заходів, спрямованих на вихід української економіки на сучасний інноваційний рівень виробничої і технологічної бази.

За інформацією офіційного сайту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, «середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду на період до 2020 року передбачено створення Офісу розвитку інновацій, метою якого є підтримка та заохочення розвитку інноваційних підприємств та стартапів шляхом забезпечення їх фінансування, необхідними консультаційними послугами та технічною допомогою на всіх етапах від інноваційної ідеї до кінцевого продукту» [8]. Також є нагальна потреба дослідження, вивчення й адаптації до українських реалій кращих інноваційних практик, які успішно реалізовані у розвинених країнах.

Особливу увагу варто звернути на різні види державно-приватного партнерства, запровадження взаємовигідної співпраці у сфері інновацій між університетами та бізнес-сектором, розробку спільних програм навчання і стажування для студентів, магістрантів та молодих підприємців.

Для забезпечення стабільного розвитку експортоорієнтованої діяльності та нарощування обсягів експорту вітчизняної продукції розроблено Експортну стратегію України (“дорожню карту” стратегічного розвитку торгівлі) на період 2017-2021 років та комплекс завдань і заходів з її реалізації [9]. Даний документ визначає орієнтири розвитку зовнішньоторговельних відносин країни, шляхи мінімізації ризиків і загроз, подолання перешкод і використання наявних можливостей розвитку вітчизняного експорту. Визначальною метою і основним завданням Експортної стратегії є розробка комплексу заходів для поступового переходу країни до експорту наукомісткої інноваційної продукції і подальшого сталого розвитку й успішного виходу на перспективні світові ринки.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України для реалізації Експортної стратегії було окреслено такі стратегічні цілі стимулювання і розвитку зовнішньої торгівлі країни на наступні п’ять років [9]:

- формування сприятливих умов для стимулювання торгівлі й інновацій для диверсифікації експорту;
- розробка комплексу послуг для підтримки бізнесу і міжнародної торгівлі, такі послуги повинні підвищити міжнародну конкурентоспроможність вітчизняних підприємств (в т.ч. малих та середніх);
- удосконалення знань, вмінь, навичок і компетенцій керівників підприємств (в т.ч. малих та середніх), необхідних для участі в міжнародній торгівлі.

У рамках Експортної стратегії було визначено перелік нових перспективних зовнішніх ринків, які є потенційно привабливими для більшості галузей української економіки і можуть слугувати орієнтиром для подальшого розвитку експортної діяльності та зможуть замінити традиційні експортні ринки, доступ на які ускладнено через політичну ситуацію. «Дорожня карта» також визначає топ-20 зовнішніх ринків, які мають значний потенціал для експорту продукції і спроможні демонструвати досить швидкі результати (при умові вибору дієвих форм та інструментів зовнішньоторговельної політики). Серед них наступні: країни ЄС, Сполучені Штати Америки, Канада, Китай, Туреччина, Білорусь, Грузія, Молдова,

Японія, Ізраїль, Швейцарія, Єгипет, Об'єднані Арабські Емірати, Індія, Саудівська Аравія, Індонезія, Таїланд, Філіппіни, Нігерія, Бангладеш та Ліван [9]. Для ефективного просування на обрані ринки потрібні детальний аналіз конкурентного середовища, визначені потенційні можливості й форми виходу на ринки і закріплення там, виважена дієва система підтримки експорту, а також розроблені перспективні стратегії розвитку зовнішньоторговельної діяльності на зазначених ринках.

Вітчизняна система підтримки і стимулювання експортоорієнтованої діяльності повинна забезпечувати захист інтересів різних суб'єктів експортної діяльності та має бути спрямована на формування стійких конкурентних переваг національної економічної системи і її експортного потенціалу. Проте науковці, зокрема, І. Бураковський, О. Крініцин, І. Сологуб [10] відзначають фрагментарність розвитку експорту, відсутність системності і неузгодженість дій державних інституцій, які повинні сприяти просуванню експорту, що гальмує процес виходу національних експортерів на зовнішні ринки. До того ж, у комплексі заходів з підтримки українських експортерів на світових ринках актуальним залишається створення Експортно-кредитного агентства та удосконалення функціонування мережі митних, фінансових, страхових та інших посередників [3].

Висновки. В сучасних умовах глобалізації світової економіки входження України на рівноправних позиціях до інтернаціональної економічної системи передбачає максимальне використання потенціалу експортоорієнтованої діяльності. В її основі – виробництво та реалізація на світових ринках конкурентоспроможних товарів. Досягти цього можна враховуючи принципи змішаної економіки із подвійним характером регулювання процесів її розвитку. Тому стимулювання експортної діяльності потребує врахування ринкових методів регулювання на мікрорівні та системи державного управління на макрорівні. Така класифікація факторних умов розвитку експортоорієнтованої діяльності аграрної сфери дозволить гармонізувати вплив внутрішнього і зовнішнього середовища з метою максимального використання наявних конкурентних переваг та мінімізації ризиків.

В умовах обмеженості, нестабільності й незбалансованості обсягів експортних поставок загострюється необхідність посилення участі держави у цих процесах, тому ухвалення Експортної стратегії є важливим кроком підтримки вітчизняних експортерів. Реалізація її основних завдань і цілей дозволить сформувати дієвий механізм просування української продукції і

послуг на світові ринки та підвищити рівень міжнародної конкурентоспроможності України й ефективність використання експортного потенціалу.

У подальших дослідженнях важливо вивчати пріоритетні шляхи, методи, механізми та інструменти формування перспективної стратегії розвитку експортоорієнтованої діяльності у різних сферах економіки України.

Література

1. Нездойминога О. Є. Розвиток експорту аграрної продукції в Україні. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 108–113.
2. Лепеха М.О., Свириденко Г.М. Перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України за експортоорієнтованою стратегією. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 655–658.
3. Завтур Д.О. Перспективи розвитку експортоорієнтованої стратегії підприємств. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/36362/33-Zavtur.pdf?sequence=1> (дата звернення: 12.06.2019).
4. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.06.2019).
5. Струк О.І. Експортоорієнтовані стратегії економічного розвитку у світовій економіці. Автореферат дис. на здобуття наук. ст. к.е.н., Львів 2016. URL: http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/aref_struk.pdf (дата звернення: 12.06.2019).
6. Кібік О.М., Хаймінова Ю.В. Засади розвитку участі митних та інших посередників у реалізації експортної стратегії України. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2017. Вип. 4. С. 16–25.
7. Карасьова Н. Глобалізаційні детермінанти експортоорієнтованого розвитку аграрного сектора України. *Міжнародна економічна політика*. 2014. № 1. С. 129–152.
8. Тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України: Результати дослідження Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=dacb14b1-6f6b-4e14-8f30-40850c221b22> (дата звернення: 12.06.2019).
9. Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1017-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1017-2017-%D1%80> (дата звернення: 12.06.2019).

10. Бураковський І., Крініцин О., Сологуб І. Політика сприяння експорту МСП в Україні. К., 2016. 36 с. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/IER/2016/LEV/Krinityn_SME_Export_Promotion.pdf (дата звернення: 12.06.2019).

References

1. Nezdomytnoga, O.E. (2017). Development of export of agricultural products in Ukraine. *Economy and society*, 2017, Vol. 13, pp. 108–113 (in Ukrainian).

2. Lepekha, M.O., Sviridenko, G.M. (2017). Prospects for development of Ukraine's foreign economic activity according to an export-oriented strategy. *Young scientist*, 2017, no. 5, pp. 655–658 (in Ukrainian).

3. Zavtur, D.O. Prospects for development of export-oriented enterprise strategy. Available at <http://dspace.nbu.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/36362/33-Zavtur.pdf?sequence=1> (Accessed June 12, 2019).

4. Commodity structure of Ukraine's foreign trade. Available at <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed June 12, 2019).

5. Struk, O.I. (2016). Export-oriented economic development strategies in the world economy. *Abstract of the dissertation for a scientific degree*, candidate of economic sciences, Lviv, 2016. Available at http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/aref_struk.pdf (Accessed June 12, 2019).

6. Kibik, O.M., Khayminova, Yu.V. (2017). Principles of development of participation of customs and other intermediaries in the implementation of Ukraine's export strategy. *Development of methods of management and management in transport*, 2017, issue 4, pp. 16–25 (in Ukrainian).

7. Karasova, N.A. (2014). Globalization determinants of export-oriented development of the agrarian sector of Ukraine. *International economic policy*, 2014, no. 1, pp. 129–152 (in Ukrainian).

8. Foreign Trade Development Trends of Ukraine: Results of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine survey. Available at <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=dacb14b1-6f6b-4e14-8f30-40850c221b22> (Accessed June 12, 2019).

9. On approval of the Export Strategy of Ukraine (“Road Map” of Strategic Trade Development) for 2017-2021: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 27.12.2017 No. 1017-p. Available at <https://zakon.rada.gov.ua/go/1017-2017-%D1%80> (Accessed June 12, 2019).

10. Burakovsky I., Krinityn O., Sologub I. *Policy of promotion of SME*

export in Ukraine. K., 2016, 36 p. Available at http://www.ier.com.ua/files//publications/Policy_papers/IER/2016/LEV/KrinitSyn_SME_Export_Promotion.pdf (Accessed June 12, 2019).

Аннотация

Питель Н. А.

Предпосылки и факторы развития экспортоориентированной деятельности аграрной сферы экономики Украины

В статье рассматриваются предпосылки и определяющие факторы развития экспортоориентированной деятельности аграрного сектора экономики Украины. Проанализирована динамика внешней торговли продукцией аграрной сферы Украины. Исследованы основные причины, которые затрудняют использование экспортного потенциала и определены предпосылки развития и стимулирования экспортоориентированной деятельности. Обосновано, что развитие экспортной деятельности аграрной сферы экономики Украины требует учета рыночных методов регулирования на микроуровне и системы государственного управления на макроуровне.

Современное геополитическое и экономическое положение Украины остается сложным, особенно учитывая усиление конкуренции на мировых рынках, ухудшение конъюнктуры традиционных внешних рынков, пассивную позицию государства в отношении регулирования и поддержки экспорта и формирования стратегии развития конкурентоспособного экспортоориентированного национального производства.

Анализ внешнеторговой деятельности Украины указывает на негативную тенденцию. За период с 2014 по 2018 гг. экспортные поставки товаров сократились на 6,6 млрд долл. США, а импортные – выросли на 2,7 млрд долл. США. Противоположная тенденция наблюдается во внешней торговле продукцией аграрной сферы. Ее экспорт за аналогичный период вырос на 2 млрд долл. США, тогда как импорт – сократился на 1 млрд долл. США. В структуре экспорта доминируют сельскохозяйственная продукция с низкой добавленной стоимостью, сырье и полуфабрикаты.

Действующие в Украине механизмы и инструменты внешнеэкономического регулирования не стимулируют экспорт. Основными проблемами являются неблагоприятная макроэкономическая ситуация, политическая нестабильность, неэффективная внешнеторговая политика, конфискационная налоговая система, несовершенна денежно-кредитная политика.

Предпосылками развития экспортоориентированной деятельности аграрной сферы экономики Украины являются выгодное географическое положение, благоприятные климатические условия, плодородные черноземы и богатые

природные ресурсы, высококвалифицированная рабочая сила, сравнительно высокий уровень развития отдельных отраслей экономики и их индустриальный потенциал, наличие развитой транспортной системы и логистики, значительные достижения в фундаментальных научных исследованиях. Большинство из этих преимуществ не используются из-за неудовлетворительного организационно-правового обеспечения.

Нынешняя экспортноориентированная деятельность базируется на принципах смешанной экономики с двойственным характером регулирования процессов ее развития, поэтому требует учета рыночных методов регулирования на микроуровне и системы государственного управления на макроуровне. Такой подход к классификации факторных условий развития экспортноориентированной деятельности аграрной сферы позволит гармонизировать влияние внутренней и внешней среды, для максимального использования имеющихся преимуществ и минимизации рисков.

В дальнейших исследованиях важно изучать пути, методы, механизмы и инструменты формирования перспективной стратегии развития экспортноориентированной деятельности экономики Украины.

Ключевые слова: экспорт, экспортная деятельность, экспортный потенциал, экспортноориентированная деятельность, аграрная сфера.

Annotation

Pitel N. Y.

The main causes, factors and preconditions of the development of agrarian export industry in Ukraine

In this research the preconditions and the most important factors which affect the development of Ukrainian agrarian industry concentrated on exports are studied. The dynamics of trade of agricultural goods and services to abroad from the point of Ukraine is analyzed. Here you can find an investigation of the main reasons which complicate the usage of the export's potential of the country. The preconditions of the development are determined as well as the preconditions of the successful stimulation of exports. The existence of the strong correlation between the development of export sector of agrarian industry in Ukraine and the micro-level regulations and the government policies at the same time is proven.

The actual geopolitical location of Ukraine is still very problematic; moreover the "perfect competition" condition in the world involves more and more firms. The government doesn't stimulate any exports in this industry.

The analysis of overall exports of Ukraine shows some negative tendencies. For the period from 2014 to 2018 the overall exports have fallen by 6.6 billion of U. S. \$, while the overall import level has grown by 2.7 billion \$. At the same time the inverse tendency is founded for the export of agrarian goods and services. During the mentioned period of time the agrarian sector has managed to increase by 2 billion \$ its exports, and to reduce imports by 1 billion \$. The research about the type of exported goods resulted in that dominating ones have the lowest value added, or even pure resources.

The existing government policy doesn't stimulate exports in Ukraine at its best. The main reasons are: unfair macro-economical situation, the uncertainty on the government level, non-effective exports regulations, confiscating tax system and not good enough regulated loan system in the banking sector.

The main preconditions of the development of the agrarian industry in Ukraine are: comfortable geographical location, an attractive climate, fertile black soil, good natural resources, well-educated and professional human resources, relatively high level of the development in this industry, a developing logistics services and some important movements in fundamental for agriculture in general scientific investigations. Although the potential is high, only a few of the preconditions mentioned are used.

Currently, the exports are very dependent on the mixed economical system what dominates in the country. So, the improvements are needed from both sides – on the micro-level and from the government side (macro-level). Such a strategy of combination of factors of the development of exports of agricultural industry will help to find the equilibrium to apply new changes so all advantages available would be in use and the risks correlated would be minimized.

In the future researches it is important to pay much attention to the ways, methods, mechanisms and instruments of a perspective development of agricultural industry's exports in Ukraine.

Key words: *export, export activity, potential export, export mechanisms, agricultural industry.*

УДК 339.9.01

DOI 10.31395/2415-8240-2019-95-2-151-160

НАПРЯМКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АПК ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

А. В. ЗАВГОРОДНІЙ, кандидат фізико-математичних наук
Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини
вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»

У статті досліджена географія експорту підприємств АПК Причорноморського району, їх географічну та товарну структуру. Визначена географія прямих іноземних інвестицій в підприємства АПК Одеської області.

Доведено, що регіони Причорноморського економічного району за